

MILLES POJKE

Utanför Laggas lilla kyrka, ett av de många medeltidstemplerna på den uppländska landsbygden, står en skulptur, Millesängeln. Skulpturen, en detalj ur ett större monumentalverk, minner om att dess skapare, Carl Milles, kanske samtidens främste monumentalskulptör, hade sina rötter i Laggabygden och inte glömde bort sin födelsesocken.

Carl Milles föddes midsommarafton 23 juni 1875 på Örby gård. Gården gör redan vid infarten, kantad med mäktiga lövträd, ett imponerande intryck. Dess ägare, kapten Emil Andersson, Milles' far, hade åren närmast före Carls födelse tjänstgjort i det fransk-tyska kriget 1870-71. Modern, Valborg Andersson, gick bort då sonen endast var fyra år gammal och jordades på Lagga kyrkogård. Fadern gifte sedan om sig. Namnet Milles är uppkommet av faderns förnamn Emil.

Intresse för att skapa och forma av material, kom redan tidigt i dagen hos "Mille" Andersson, berättar Bertil Thärnström, Lagga Hembygdsförenings ordförande under många år (har sedan ett par år tillbaka av sagt sig ordförande-posten av åldersskäl). - Min far, C.G. Thärnström, och Milles lekte och hade mycket roligt tillsammans, gjorde barkbåtar m.m. Material för skapande saknades heller inte, varken stenar, lera eller granit. Stenar brukade man plocka i hinkar och lägga i hög, som sedan hämtades med häst och vagn. Milles tyckte om att arbeta i lera och kom ju också att arbeta en hel del i granit, större stenar, som vatten och is från dalgångens mäktiga flöde en gång fört med sig. Dessa var ju bra till hus, stengrund och stenstolpar.

- Milles levde sina uppväxtår som dagen kom: arbetade i början i en firma innan han for utrikes. Men då och då hälsade han på i Lagga och besökte vänner och bekanta, inte minst mina föräldrar där hemma. Han brukade skriva och meddela om sin resa några dagar före avresan, och så ringde han från Stockholm till min mor, och de kom överens om att träffas några timmar hemma hos mina föräldrar. Han kunde också göra en tur till Knivsta eller Uppsala. Men han stannade aldrig länge i Lagga vid sina besök. Han reste igen och var borta ett par år. Min farfar, C.A. Thärnström, hade mycket god kontakt med Milles. Han var ständigt ute i Örby, och de arbetade tillsammans. Farfar åkte ibland

också till Stockholm och hälsade på ute i hans ateljé. Vi fick också där hemma brev från honom från utlandet, Amerika m.fl. länder, och det hölls kontakt brevlades.

Carl Milles' vistelse i Paris på 90-talet hade stor betydelse för hans konstnärliga skapande. I Paris kom han i kontakt med konstnärer av olika riktningar och kunde vinna framgång och berömmelse. Milles var där samtida med Strindberg, och Söderblom var också på plats med nya tankar och som pionjär för det nya seklet. För att förstå Milles är det nödvändigt att erinra om detta. I Paris arbetade Milles mycket hårt under många år. En avgörande framgång vann han 1902 med Sten Sturemonumentet i Uppsala. Man var länge oviss var man skulle placera det. Ett flertal kommittéer tillsattes för att nå fram till en lösning. Det kan vara av intresse att känna till, inte minst för laggabor, att Bertil Thärnströms farfar, C.A. Thärnström, stått modell till Sten Sturemonumentet. Milles fann att en mansfigur där fattades och menade att Bertil Thärnströms farfar var lämplig som modell. Han fick också åka in till Millesateljén, där avtryck togs.

Milles var också över i Amerika och studerade konst. Men sedan 1951 kom hans konstnärliga skapelser helt till i Rom. Där hade han fått en ateljé i Amerikanska akademien. Vistelsen i Rom blev dock inte långvarig. Endast fyra år. Därefter avled han.

Milles ville markera sambandet med födelsebygden. I sitt testamente hade han därför bestämt att en skulptur ur hans produktion skulle resas på kyrkogården i Lagga, och i närheten av moderns, Valborg Anderssons grav till minne av henne. På minnesstenen står också angivet Carl Milles' födelsedatum och födelseort. Skulpturen, en flöjtspelande ängel i brons, restes en lördag 1959 och är en replik av en detaljfigur ur en grupp vid Millesgården. Den är placerad på en fem meter hög pelare av huggen bohusländsk granit och vänd mot den gravplats, där Milles' mor vilar. Gjutningen, transporten och uppsättandet av skulpturen bekostades helt av Millesstiftelsen.

Anledningen till att Milles ville ha skulpturen placerad på detta sätt förstår man, om man lyssnar till hans egen berättelse vad det betytt för hans känsla och fantasi att hans mor dog ifrån honom när han var fyra år gammal.

Ängeln skall spela för henne, därför att hon behövde ha det lite trevligare i väntan på den återförening och det igenkännande på den yttersta dagen, som Milles var övertygad om. Ängeln ser han som budbäraren och redskapet, instrumentet för den gudomliga skapelseviljan, mäktig att återupprätta och skapa nytt, sedan den avlagda klädnaden gjort sitt och förmultnat som allt förgängligt.

Då jag betraktar den pipspelande ängeln i Lag-

ga, går min tanke till Orphei Drängars lyra på Orpheusmonumentet framför det blå Konsert-
huset i Stockholm. Man kan fråga sig: vilket var
verkligast för Milles: förgängligheten eller det
nyskapande uppståndselivet? För att få svar
kan man lika gärna fråga t.ex. Linné, naturmys-
tikern, infernokrisens Strindberg eller Söder-
blom, med slutperspektivet Den levande Guden.
Alla var de Milles' inspiratörer, förebilder eller
vänner.

På Millesgården är Carl Milles' livsverk kon-
centrerat. Ca 30 000 brev finns där bevarade.
Ulla Milles, maka till Carls broder Rolf, har
skött Millesgården och bevarat allt, brev o.dyl.
Som ett kuriosum kan nämnas att brev finns be-
varade, som vittnar om brevväxling mellan Carl
August Thärnström och Georg Thärnström.

Den 27 juli 1975 var en stor dag för Lagga, den
s.k. Laggadagen, med bland annat besök av
släkten Milles. 100 år hade då förflutit sedan
Carl Milles' födelse. Besök gjordes på kyrko-

gården, där man betraktade änglamonumentet.
Efter gudstjänsten, som förrättades av kommi-
nister Nils Erik Åberg, samlades man till sam-
kväm i Laggagården. Åke och Rolf Milles, brö-
der till Carl, berättade om hans uppväxttid och
konstnärliga skapelser. Fil. dr. Nils Sundquist,
som också var med bland de närvarande, fram-
förde varma hälsningar från Anders Diös i Upp-
sala, som var god vän med Carl Milles.

Denna dag besöktes också Gamla prästgården,
där närvarande av Millessläkten skrev sina
namn i gästboken. Man besökte också Väsby
kvarn, som byggdes 1876, alltså året efter Carl
Milles' födelse, av en man vid namn Eriksson,
även kallad "Störjan". Den kom sedan i Lagga
Hembygdsförenings ägo. Allra sist gjordes be-
sök i Örbygården, där brorsbarnen aldrig varit
tidigare.

Kjell Fagerström

